

AGNIESZKA WYSOCKA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

ORCID: 0000-0002-9795-952X

**Ogólnopolska konferencja historii miejskiej:
„Miasto i miejskość na ziemiach polskich
w długim wieku XIX. Społeczeństwo, przestrzeń,
polityka”, Wydział Historii Uniwersytetu
Warszawskiego (24–26 maja 2023)**

Zgłębianie tematyki „miejskiej”, skupionej na zjawiskach zachodzących w „długim XIX wieku”, od kilku lat nie traci na popularności i atrakcyjności. Na potwierdzenie tych słów przywołajmy konferencje organizowane przez Instytut Historii PAN w Warszawie: „Miejska przestrzeń publiczna w »długim XIX wieku«” (2017), „Miasto a tradycja w XIX wieku: przestrzeń miasta i debaty” (2019), Uniwersytet Jagielloński: „Życie w XIX-wiecznym Krakowie” (2022) czy Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy z cyklu „Architektura miast” (od 2008 do dziś). Rewolucja przemysłowa, wymuszająca zmiany zauważalne w miastach XIX wieku, które musiały przyjąć nowych osadników, wieloaspektowość zagadnień, inspiruje badaczy. Czasy, jakże ważne w procesie historycznym dla ziem polskich, uczestniczących w przemianach w granicach państw zaborczych, także dla miast, które do Polski zostały włączone po 1945 roku, czy tych, które w wyniku zmian po I i II wojnie światowej weszły w skład innych krajów, wymagają dodatkowej, pogłębionej refleksji historycznej. Wieloaspektowość wpisana w tytuł konferencji pozwoliła na przedstawienie wyników prac na poziomie interdyscyplinarnym. Inaczej na „miasto i miejskość” patrzą historycy, historycy sztuki, architekci, socjologowie, muzealnicy czy archiwiści.

Wykład inauguracyjny wygłosił prof. dr hab. Krzysztof Stefański, autor *Architektury XIX wieku na ziemiach polskich* (2005), wybierając reprezentatywną dla ukazania dynamicznych przemian Łódź, dumną ze swojej historii, wzmocnionej tożsamościowo przez tradycje

włókiennicze („Narodziny przemysłowej Łodzi. Społeczeństwo, polityka, architektura”). Wiele uwagi poświęcono rozbudowie miast – układom urbanistycznym, architekturze i przestrzeniom zielonym (prof. dr hab. Irma Kozina: „Rozwój przestrzenny Katowic w latach 1939–1914”, prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska-Kiljańczyk: „Rosyjska architektura Warszawy Władimira N. Pokorowskiego”, mgr Magdalena Piwowarska: „Obraz rozwoju przestrzennego Lublina w II połowie XIX wieku na podstawie materiałów ikonograficznych ze zbiorów Muzeum Historii Miasta Lublina – Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie”, dr hab. Hanna Grzeszczuk-Brendel: „Demokratyzacja luksusu, czyli zieleń w mieście na przykładzie Poznania w I połowie XX wieku”). Na szczególną uwagę w wystąpieniach poświęconych tej tematyce zasługiwał projekt prowadzony pod kierunkiem prof. dr hab. Agnieszki Zabłockiej-Kos. Wraz ze studentkami i studentami Uniwersytetu Wrocławskiego oraz z zaproszonymi do projektu naukowcami przeanalizowano fragment nieistniejącej obecnie zabudowy Wrocławia, co stało się podstawą dla wystąpienia „»Wrocław przybrał pozory i blask stolicy«. Ulica Powstańców Śląskich w XIX wieku w ujęciu mikrohistorycznym”, wygłoszonego przez prof. dr hab. Agnieszkę Zabłocką-Kos i Aleksandrę Podlejską.

Problemy mieszkańców związane z trudnymi warunkami sanitarnymi, poziomem służby zdrowia, próby rozwiązań i wprowadzania zmian analizowali dr hab. Agnieszka Szudarek: „Lokalna polityka społeczna w miastach zaboru pruskiego na przełomie XIX i XX wieku. Wprowadzenie do problematyki”, mgr Dawid Dziuba: „»Hańba cywilizacyjna«. Apogeum umieralności niemowląt w Szczecinie pod koniec XIX wieku w świetle akt Urzędu Stanu Cywilnego”. Wielokulturowość i współistnienie mieszkańców na poziomie sąsiedzkim, współpraca w ramach stowarzyszeń – takie tematy okazały się godne pogłębionej analizy dla wielu prelegentów, m.in. dla dr hab. Olgi Morozowej: „Miasta południowej Ukrainy jako ośrodki wspólnej przestrzeni Ukraińców i Polaków”, mgr. Mateusza Szczepaniaka: „Żydowski inteligent ludowy w Warszawie (przed 1914). Próba osadzenia nowoczesnej kultury jidysz w topografii miasta”, mgr. inż. arch. Karola Pietera: „Proces kształtowania się więzi sąsiedzkich w osiedlach patronackich na Górnym Śląsku w XIX wieku”, dr hab. Dariusza Chojckiego: „Formy współzamieszkiwania w miastach

zaboru pruskiego na przełomie XIX i XX wieku”. Zjawiska, wykształcane w XIX wieku stworzyły podstawę dla dwudziesto- i dwudziestopierwszowiecznych ruchów miejskich, różnorodnych obywatelskich inicjatyw, bez których nie funkcjonowałyby współczesne miasta.

Układem dla miasta/miejsca, gdzie odbywała się konferencja, był blok wystąpień poświęconych zjawiskom zachodzącym w dziewiętnastowiecznej Warszawie. Oprócz wcześniej wymienionych, „stołeczna” problematyka pojawiła się w referatach dr. Krzysztofa Mordyńskiego: „Założenie Uniwersyteckie w przestrzeni Warszawy (1816–1831)” i dr. Rafała Radziwonka: „Warszawska rodzina Urlichów. Przykład ludności napływowej do dziewiętnastowiecznej Warszawy”.

Co warto podkreślić, po każdym panelu (przez trzy dni obrad było ich sześć) odbywały się dyskusje, uzupełniające przedstawiane tematy, kierujące uwagę badaczy na inne, godne podejmowania wątki, pogłębiające i wzbogacające obraz dziewiętnastowiecznego miasta. Poziom i zaangażowanie prelegentów/słuchaczy z jednej strony pokazuje, jak wiele wiemy, z drugiej – ile jeszcze problemów wartych jest tego, żeby je podejmować. Na pewno warto w obszar badawczy włączyć przestrzenie miejskie, w których obecne były kobiety (jedyne zapowiedziany w programie temat podejmujący kwestie kobiece nie został wygłoszony podczas konferencji z powodu absencji prelegentki). Ukłony i wyrazy szacunku należą się organizatorom z Wydziału Historii Uniwersytetu Warszawskiego za realizację tego ogólnopolskiego przedsięwzięcia. Trzydniowe obrady, kilkudziesięciu prelegentów, stworzenie klimatu dla owocnych wystąpień, dyskusji i naukowej atmosfery, to nie jest łatwe zadanie.